गोविन्दप्रसाद घिमिरेको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र

सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम्. ए.)

नेपाली दोस्रो वर्षको दशौं पत्रको

प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

रन्जनादेवी भट्टराई
नेपाली स्नातकोत्तर शिक्षण कार्यक्रम
त्रिभुवन विश्वविद्यालय, किर्तिपुर,
काठमाण्डौ

२०६९

गोविन्दप्रसाद घिमिरेको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन
रन्जनादेवी भट्टराई
२०६९

शोध निर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तरगत नेपाली केन्द्रीय विभागको नेपाली विषयको स्नातकोत्तर उपाधि आंशिक आवश्यक पुरा गर्नको लागि रञ्जनादेवी भट्टराईले मेरो निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा "गोविन्दप्रसाद घिमिरेको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन" विषयको शोधपत्र तयार पार्नु भएको छ । म उसको कार्यप्रति सन्तुष्ट छु र प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन र स्वीकृतिका लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

शिक्षण सहायक दिपकप्रसाद ढकाल

शोधनिर्देशक

नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

किर्तिपुर, काठमाण्डौ

मिति : २०६९/१२/२७ गते ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय

नेपाली केन्द्रीय विभाग,

किर्तिपुर ।

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तरगत विश्वविद्यालयका छात्रा रञ्जनादेवी भट्टराईले त्रि.वि. नेपाली केन्द्रीय विभाग स्नातकोत्तर तह (एम्.ए.) नेपाली विषयको दशौं पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गर्नु भएको गोविन्दप्रसाद घिमिरेको जीवनी व्यक्तित्व र कृतित्व शीर्षकको शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

क.सं	नाम	हस्ताक्षर
१.	प्राध्यापक डा. देवीप्रसाद गौतम (विभागीय प्रमुख)	....
२.	प्राध्यापक मोहनराज शर्मा (वाहय परीक्षक)	....
३.	शिक्षण सहायक दिपकप्रसाद ढकाल (शोधनिर्देशक)	....

मिति : २०६९/१२/२७ गते ।

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत **गोविन्दप्रसाद घिमिरेको जीवनी व्यक्तित्व र कृतित्व** शीर्षकको शोधपत्र मैले आदरणीय गुरु श्री दिपक प्रसाद ढकालको कुशल निर्देशनमा तयार गरेको हुँ । यसको तयारीको क्रममा आएका समस्या र बाधाको निराकरण गर्न आफ्नो अति व्यस्त र मूल्यवान् समयको पर्वाह नगरि अमूल्य सुझाव, प्रेरणा र उत्तरदायित्वपूर्ण निर्देशन दिइ ठूलो सहयोग गर्नु हुने श्रद्धेय शोध निर्देशक गुरु प्रति म हार्दिक आभार तथा कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यस शोधपत्रका निम्ति झन्झट नमानीकन सूचनामूलक जानकारी तथा सन्दर्भ सामाग्री उपलब्ध गराई हृदयदेखी नै सहयोग गर्ने शोध नायक गोविन्दप्रसाद घिमिरे, श्रीमती विमला शर्मा, बुबा धनप्रसाद उपाध्याय लगायतका व्यक्तिले लगाएको गुनको कदर गर्दै वहाँहरु प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

शोधप्रस्तावलाई विभागीय स्विकृति प्रदान गरि शोधपत्र लेख्न सुअवसर प्रदान गर्नु हुने विभागीय प्रमुखज्यू प्रति कृतज्ञ छु ।

यसका साथै यो शोधपत्र तयार पार्न झक्झक्याइरहने तथा कम्प्युटर व्यवस्थापन गर्न सहयोग गर्ने श्रीमान् अच्युत घिमिरे, घरपरिवार, बहिनी प्रमिला, साथी कमला लगायतका आफन्तहरु प्रति हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा प्रस्तुत शोधपत्रलाई आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि म त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाली केन्द्रीय विभाग किर्तिपुर समक्ष पेश गर्दछु ।

मिति : २०६९/१२/२७ गते ।

रञ्जनादेवी भट्टराई

नेपाली केन्द्रीय विभाग

किर्तिपुर

विषय सूची

शोधनिर्देशकको सिफारिस

स्वीकृति पत्र

कृतज्ञता ज्ञापन

तालिका सूची

पृष्ठ

परिच्छेद एकः शोध परिचय **१-५**

१.१ शोध शीर्षक १

१.२ शोध प्रयोजन १

१.३ विषय परिचय १

१.४ समस्या कथन २

१.५ शोध कार्यको उद्देश्य २

१.६ पूर्वकार्यको समीक्षा ३

१.७ शोध विधि ४

१.७.१ सामाग्री सङ्कलन विधि ४

१.७.२ सैद्धान्तिक पर्याधार ५

१.७.३ विश्लेषण विधि ५

१.८ अध्ययनको क्षेत्र र सीमा ५

१.९ शोधपत्रको औचित्य र महत्त्व ५

१.१० शोधपत्रको सङ्गठन ५

परिच्छेद दुई : गोविन्दप्रसाद घिमिरेको जीवनी **७-२०**

२.१ विषयप्रवेश ७

२.२ जन्म, जन्मस्थान, वंशवृत ७

२.३ बाल्यकाल ९

२.४ उपनयन १०
२.५ शिक्षादीक्षा १०
२.५.१ अनौपचारिक शिक्षा र स्वअध्ययन ११
२.५.२ औपचारिक शिक्षा ११
२.६ प्रेम प्रकरण र विवाह प्रस्ताव १२
२.७ पारिवारिक पृष्ठभूमि १२
२.८ आर्थिक स्थिति १३
२.९ कार्यक्षेत्र र आजिविका १३
२.१० रूचि तथा स्वभाव १४
२.११ साहित्य यात्रा १५
२.११.१ लेखनका लागि प्रेरणा र प्रभाव १५
२.११.२ लेखनको प्रारम्भ र प्रकाशनको थालनी १६
२.११.२.१ अनौपचारिक यात्रा १६
२.११.२.२ औपचारिक यात्रा १६
२.११.२.३ कृति र रचनाहरू १७
२.१२ सामाजिक क्षेत्रमा संलग्नता र कार्य १७
२.१३ सम्मान तथा पुरस्कार १८
२.१४ साहित्यिक अवधारणा र जीवनदर्शन १९
२.१५ निष्कर्ष २०

परिच्छेद तीन : गोविन्दप्रसाद घिमिरेको व्यक्तित्व २१-३२
३.१ विषय प्रवेश २१
३.२ व्यक्तित्वका विभिन्न पक्षहरू २१
३.२.१ निजी व्यक्तित्व २२
३.२.१.१बाह्य व्यक्तित्व २३
३.२.१.२आन्तरिक व्यक्तित्व २३
३.२.२ सार्वजनिक व्यक्तित्व २४

३.२.३ साहित्यिक व्यक्तित्व २५
३.२.३.१ एकाङ्कीकार व्यक्तित्व २५
३.२.३.२ कवि व्यक्तित्व २६
३.२.३.३ लेखक, समालोचक व्यक्तित्व २७
३.२.३.४ लेखक व्यक्तित्व २८
३.२.४ साहित्येतर व्यक्तित्व २८
३.२.४.१ समाजसेवी व्यक्तित्व २८
३.२.४.२ बहुभाषी तथा कुशल वक्ता व्यक्तित्व २९
३.२.४.३ प्राध्यापक व्यक्तित्व ३०
३.२.४.४ अनुसन्धाता व्यक्तित्व ३०
३.२.४.५ राजनीतिक व्यक्तित्व ३०
३.२.४.६ अभिभावक व्यक्तित्व ३१
३.३ निष्कर्ष ३१

परिच्छेद चार : गोविन्दप्रसाद घिमिरेको साहित्य यात्रा ३२-३९
४.१ विषय प्रवेश ३२
४.२ प्रकाशित र अप्रकाशित रचनाहरूको सुची ३३
४.२.१ प्रकाशित एकाङ्की ३३
४.२.२ अप्रकाशित एकाङ्की ३३
४.२.३ प्रकाशित फुटकर कविताहरु ३४
४.२.४ अप्रकाशित फुटकर कविताहरु ३४
४.२.५ समीक्षा लेख ३५
४.२.६ अनुसन्धानात्मक लेख ३५
४.३ घिमिरेको साहित्यिक विकास ३६
४.४ निष्कर्ष ३९

परिच्छेद पाँच : गोविन्दप्रसाद घिमिरेको कृतित्वको अध्ययन **४०-११७**

५.१ विषय परिचय ४०

५.२ गोविन्द प्रसाद घिमिरेको कविताको अध्ययन ४१

५.२.१ यस्तै लाग्छ ४१

५.२.२ राजा वीरेन्द्रको सम्भनामा श्रद्धाञ्जली ४३

५.२.३ छात्र समस्या ४४

५.२.४ आमाको काख अरूको लाख ४८

५.२.५ अविरल यात्रा ५०

५.२.६ म महामानव हुँ ५३

५.२.७ सरस्वती सन्देश ५६

५.२.८ खियाउ हातका नङ्ग्रा ५८

५.२.९ नेपाली हाम्रो श्रम र सीप स्वदेशमा लगाऔ ६०

५.३ गोविन्दप्रसाद घिमिरेका एकाङ्कीहरूको अध्ययन ६२

५.३.१ अम्मल ६२

५.३.२ आशंका ६९

५.३.३ असमाप्ति ७४

५.३.४ उजेली ८०

५.३.५ शीला ८६

५.३.६ आशा ९२

५.४ फुटकर लेखहरूको अध्ययन १०२

५.४.१ संस्कृत साहित्यमा मेघदूत खण्डकाव्य लेखको अध्ययन १०३

५.४.२ प्रियदर्शीकाको कथावस्तु लेखको अध्ययन १०५

५.४.३ सैनिक प्रतिष्ठान लेखको अध्ययन १०७

५.४.४ नेपाली भाषामा प्रचलित केही शब्दहरूमा प्रश्न चिन्ह लेखको अध्ययन १०९

५.४.५ नेपालीको वर्णविन्यास लेखको अध्ययन १११

५.४.६ प्राविधिक वा पारिभाषिक शब्दवालीको शिक्षण लेखको अध्ययन ११३

५.४.७ पूर्वका सम्बाहक लेखको अध्ययन ११४

५.५ गोविन्दप्रसाद घिमिरेको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व बीचको अन्तरसम्बन्ध ११६
५.६ निष्कर्ष ११७

परिच्छेद छ : उपसंहार वा निष्कर्ष **११८**
सन्दर्भ सामाग्री सूची **१२२**

तालिका सूची

तालिका नं	तालिका विवरण	पृष्ठ
१	सामाजिक क्षेत्रमा संलग्नता र कार्यको विवरण	१८
२	प्राप्त गरेका सम्मान र पुरस्कारको सूची	१९
३	प्रकाशित एकाङ्कीहरूको सूची	३३
४	प्रकाशित फुटकर कविताहरूको सूची	३४
५	समीक्षा लेखहरूको सूची	३५
६	अनुसन्धानात्मक लेखहरूको सूची	३५